

Franzisa Aylundun
Geviren:
Buket Yilmaz



Dar Kapr
André
Gide

1947
Nobel
Edebiyat
Ödülü



i y i k i k i t a p l a r v a r . . .

TİMAŞ YAYINLARI

İstanbul 2021

timas.com.tr

DAR KAPI

André Gide

Dünya Roman - Öykü

TİMAŞ YAYINLARI | 2001

Edebiyat Kitaplığı | Dünya Edebiyatı Dizisi | 7

YAYIN YÖNETMENİ

İhsan Sönmez

EDİTÖR

Ayşe Tuba Ayman

KAPAK TASARIMI

E S Kibele Yarman

1. BASKI

Şubat 2009, İstanbul

11. BASKI

Mayıs 2021, İstanbul

ISBN

ISBN 978-975-263-924-9



9 789752 639249

TİMAŞ YAYINLARI

Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No:5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr

timas@timas.com.tr



timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT

Matsis Matbaacılık

Tevfikbey Mahallesi

Dr. Ali Demir Caddesi No: 51

Sefaköy / İstanbul

Telefon: (0212) 624 21 11

Matbaa Sertifika No: 40421

YAYIN HAKLARI

© André Gide, *La Porte Étroite* orijinal adıyla

Mercure de France tarafından yayınlanan bu kitabın Türkiye'deki tüm hakları

Timaş Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak alıntılar dışında

hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

Franzisa Aylundun
Geviren:
Buket Yilmaz



Dar Kapr
André
Gide

1947
Nobel
Edebiyat
ödülü



ANDRÉ GIDE

André Gide, 1869 yılında Paris'te doğdu. Çağdaş Fransız romancılarıdandır. Hayatını yazarak, seyahat ederek, sanatla uğraşarak geçirdi. 1951'de öldü. Romanlarıyla kişiliği örtüşen bir yazar olarak tanındı. 1947'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Gide'in Türkçeye kazandırılmış eserlerinden bazıları şunlardır: *Batak*, *Kalpazanlar*, *Pastoral Senfoni*, *Dar Kapı*, *Kadınlar Okulu*, *Dostoyevski*.

SUNUŞ

*“Dar kapıdan girmeye çabalayın. Çünkü kişiyi yıkıma
götüren kapı büyük ve yol geniştir. Bu kapıdan girenler
çoktur. Yaşama götüren kapı ise dar, yol da çetindir.
Bu yolu bulanlar çok azdır.”*

Matta (Luk.13:24) / İncil

Yazılış süreci yaklaşık üç yılda tamamlanan *Dar Kapı*, ilk defa 1909 yılında yayımlanır. André Gide’in eleştirmenler tarafından en yaratıcı dönemleri olarak nitelenen süreçte yazdığı ve yayımlandığında büyük kitlelere ulaşan ilk romanlarından olan *Dar Kapı*’da, bir gençlik aşkı aracılığıyla erdem ve ilahi aşk kavramları sorgulanır.

André Gide, romanda özyaşamöyküsüne göndermeler yaparak, kendi deneyimlerini ve yaşamı anlamlandırma çabalarını gözler önüne serer. Romanın başkarakteri Jerome, tıpkı Gide gibi küçük yaşta önce babasını, daha sonra annesini kaybettikten sonra kendisini, derin saygı ve aşk duygularıyla bağlandığı kuzeni Alissa’ya adamıştır. Alissa ise Gide’in henüz on üç yaşındayken âşık olduğunu fark ettiği ve evlendiği kuzeni Madeleine’in ta kendisidir. Romanda geçen “Fongeusemare’daki ev”, kuzenin Cuverville’de yaşadığı ve Gide’in 1895’de Madeleine ile evlen-

melerinden 1939'da Madeleine'in ölümüne kadar her yaz birkaç haftasını geçirdiği evin aynısıdır. Romandaki mektuplaşmaların çoğu da genç André ve Madeleine'in yazışmalarından alınmıştır.

Hayatın biricik anlamı olacak kadar derinden duyulan bir aşkın trajediye dönüştüğü bu romanda asıl sorgulanan, erdeme giden yolun zorluğudur. Erdeme giden yolda, hiç dinmeyen bir sızı gibi insanın içinde varlığını daima hissettiren yalnızlıklar, bekleyişler, ayrılıklardan doğan, tahammülü ise trajediler doğuran çatışmalar yaşanacaktır. Jerome bütün erdemlerini aşkıyla ayakta tutarken, Alissa gerçek erdemin her şeyden arınmış olması gerektiğine inanır.

Yazar, insanı düşünmeye ve kendi hayatını tartmaya iten bu romanıyla, aşk ve aşk yüzünden çekilen acıyı merkeze alarak insan ruhunun en derinlerine inmeyi bir kez daha başarır.

Fedakârlık nedir, insan aşk için nelerden vazgeçer, peki ya ilahi aşk? Saflık için, Tanrı'ya tertemiz geri dönmek için, erdem olarak kabul edilen değerleri korumak için insan bazen kendi hayatını verebilir mi?

Tercihlerini zor olandan yana kullananların yaşadığı iç fırtınaları gözler önüne seren; yazarın çarpıcı üslubuyla okuru silkeleyen *Dar Kapı*, unutulmayacak kitaplar arasında yerini alıyor.

İ. Buket Yılmaz

DAR KAPI

BİRİNCİ BÖLÜM

Başkası olsa anlatacağım hikâyeden bir kitap yazabilirdi; ama ben bu hikâyeyi yaşarken çok emek harcadım ve bütün erdemi mi tükettim. Şimdi hatıralarımı çok sade bir dille anlatacağım. Biraz dağınıklarsa da, onları birbirine yamalamak ya da birleştirmek için hiçbir şey uydurmayacağım. Onları düzenlemek için harcayacağım çaba, bu hikâyeyi anlatarak bulacağımı umduğum en son mutluluk kırıntısını da engelleyecektir.

Babamı kaybettiğimde on iki yaşında bile değildim. Babamın doktor olarak bulunduğu Havre'da onu tutan hiçbir şeyi kalmamış olan annem, öğrenimimi daha iyi tamamlayacağımı varsayarak Paris'e dönmeye karar verdi. Luxembourg yakınlarında Bayan Ashburton'un da bizimle beraber kalacağı küçük bir daire kiraladı. Hiç kimsesi olmayan Bayan Flora Ashburton annemin önce öğretmeni, daha sonra arkadaşı ve en sonunda dostu olmuştu. Aynı derecede tatlı ve kederli görünen, yalnızca yas elbiseleri içinde görebildiğim bu iki kadınla beraber yaşıyordum. Bir gün, sanırım babamın ölümünden uzun süre sonraydı, annem sabahları taktığı başlığın siyah kurdelesini leylak renkli bir kurdele ile değiştirmişti:

“Oo! Anneciğim, bu renk sana hiç olmamış.” diye bağırdım.

Ertesi gün yine siyah bir kurdele takmıştı.

Oldukça zayıf bir yapıya sahiptim. Annemin ve Bayan Ashburton’un yorgunluğumu önlemekle meşgul olan şefkat dolu ilgileri beni tembel bir adam yapmadıysa, bunu çalışmayı sevme borçluyum. Havalar düzelir düzelmez her ikisi de benim için şehri terk etme vaktinin geldiğine, orada sararıp solduğuma inanırlardı. Her yaz haziranın ortasına doğru, dayım Bucolin tarafından misafir edildiğimiz, Havre yakınlarındaki Fongueusemare’a gitmek için yola çıkardık.

Bucolin Dayımın, diğer bir sürü Normandiya bahçesinden ayırt edilecek hiçbir özelliği olmayan, ne çok büyük, ne de çok güzel olan bir bahçenin ortasındaki iki katlı beyaz evi, geçen yüzyılın kır evlerine benzer. Doğuya bakan yirmi kadar penceresi ön bahçeye, bir o kadarı da arkaya açılır, ama yan taraflarda hiç pencere yoktur. Küçük kareler hâlindeki pencerelerden yenilenmiş olanları, yeşil ve donuk gözüken eskilerinin yanında çok parlak görünürler. Bazılarında anne babalarımızın kabarcık dedikleri defolar vardır, bunların arkasından bakılan ağaç biçimsizleşir, önünden geçen postacı birdenbire kamburlaşır.

Dikdörtgen bahçe duvarlarla çevrilidir. Evin önünde, etrafı kum ve çakıl taşlarından oluşan bir yolla çevrili, geniş ve gölgeli bir çimenlik vardır. Duvar bu tarafta bahçeyi saran, oranın usulüne göre sıra sıra kayınlarla çevrili çiftliğin avlusu görülebilsin diye alçalır.

Evin batı tarafında, arkada, bahçe daha rahat gelişir. Yemiş ağaçları önünde çiçeklerle gülümseyen bir yol, Portekiz defne ağaçlarından yapılmış kalın bir perdeyle ve birkaç ağaçla, deniz

rüzgârlarına karşı korunur. Kuzey duvarı boyunca uzanan bir diğeri dallar arasında kaybolur. Kuzenlerim ona “karanlık yol” derlerdi. Akşamın alacakaranlığından sonra kimse keyif için oraya gitmezdi. Bu iki yol, iki basamakla bahçenin aşağısındaki meyve bahçesine inerdi. Meyve bahçesinin dibinde, üzerinde küçük gizli bir kapı olan duvarın öbür tarafında, sağdan ve soldan kayın ağaçlarıyla sınırlanmış küçük bir koru bulunuyordu.

Batıdaki avludan yüksek yaylanın görüldüğü koruluğun üstünden bakınca yaylayı kaplayan hasadın bolluğu görülür. Ufukta, çok uzakta olmayan bir köyün kilisesi ve akşamları hava sakinken birkaç evden çıkan duman...

Güzel yaz akşamlarında yemekten sonra aşağı bahçeye inerdik. Küçük gizli kapıdan çıkar, ağaçlı yolda etrafı iyi gören bir banka yerleştirdik. Annem, dayım ve Bayan Ashburton, az ileride, artık ilgilenilmez olmuş bir kireç ocağının sazdan çatısının yanında oturlardı. Önümüzdeki vadiye sis çöker, daha uzaktaki ormanların üstünde gökyüzü altın rengine bürünürdü. İyice kararan bahçede biraz daha oyalandıktan sonra eve döndüğümüzde, bizimle birlikte hemen hemen hiç dışarı çıkmayan yengemi salonda bulurduk... Biz çocuklar için gece burada sona ererdi. Fakat daha geç saatlerde anne babalarımızın yukarı çıktıklarını duyduğumuz zaman, odalarımızda hâlâ kitap okuyor olurduk.

Gün içinde bahçede geçirmediğimiz bütün zamanı, dayımın bürosunda, okul sıralarının yerleştirilmiş olduğu çalışma odasında geçirirdik. Kuzenim Robert ve ben yan yana çalışırdık; Juliette ve Alissa da arkamızda. Alissa benden iki yaş büyük, Juliette ise bir yaş küçüktü. Robert ise dördümüzün en küçüğü.

Burada yazmaya çalıştıklarım çocukluğumdan kalan ilk hatıralarım değil, bu hikâyeyle bağlantılı hatıralarımdır. Gerçekten de her şey babamın öldüğü yıl başladı diyebilirim. Belki yasımız yüzünden aşırı derecede uyarılmış olan hassasiyetim, belki de yaradılışımdaki keder, en azından annemin kederli görünümü, yeni heyecanlara hazırlıyordu beni. Erken olgunlaşmıştım. Bu sene Fongueusemare’a geldiğimizde Juliette ve Robert bana daha küçüklermiş gibi göründüler. Oysa Alissa’yı gördüğümde hemen anladım ki ikimiz de çocuk değildik artık.

Evet, tam babamın öldüğü yıldır. Oraya gidişimizden kısa bir süre sonra annemin Bayan Ashburton ile yaptığı bir konuşma yanılmadığımı kanıtlıyor. Annemin arkadaşıyla konuştuğu odaya aniden girmiştim, yengemden bahsediyorlardı. Annem onun yas tutmamasına ya da yastan çıkmış olmasına içerlemişti (Annemi parlak elbiseler içinde görmek ne kadar imkânsız geliyorsa, yengemi siyah elbiseler içinde görmek de bir o kadar imkânsızdı benim için). Oraya gittiğimiz gün, yengem hatırladığım kadarıyla yün bir elbise giymişti. Her zamanki gibi uzlaştırmacı olan Bayan Ashburton annemi sakinleştirmeye çalışıyordu. Korka çekine:

“Sonuçta, beyaz da yas rengi sayılır.” diye iddia ediyordu.

“Peki omuzlarındaki kırmızı şal için de mi yas rengi diyeceksiniz? Flora, beni çok kızdırıyorsunuz.” diye bağırdı annem.

Yengemi yalnızca tatil zamanında görebiliyordum. Şüphesiz yazın sıcaklığı yüzünden onu hep yakası oldukça açık ince giysiler içinde görüyordum. Ama bir de çıplak omuzlarına attığı şalların ateşli renkleri ve dekoltesi annemi iyice çıldırtıyordu.

Lucile Bucolin çok güzel bir kadındı. Sakladığım küçük portresi o zamanki hâlini gösteriyor. Her zamanki gibi yan oturarak verdiği bu resimde, büyük kızının ablasıymış gibi genç görünür: Başını hafifçe, yapmacık bir şekilde kıvrılmış küçük parmağını dudağına götürdüğü sol eline doğru eğmiş. Yer yer ensesine dökülmüş saçlarını iri ilmekli bir saç filesi topluyor; yakasının yuvarlaklaştığı noktada, siyah kadifeden gevşek bir kurdeleye takılı İtalyan mozağından bir kolye sarkıyor. Kocaman fiyongu olan siyah kadife kuşağıyla, bacağından sandalyenin arkasına astığı geniş kenarlı hasır şapkası çocuksu havasını daha da artırıyor. Aşağı sarkan sağ elinde kapalı bir kitap tutuyor.

Lucile Bucolin sömürgelerde doğan Avrupalılardandı. Anne babasını hiç tanımamış ya da çok erken kaybetmişti. Annem daha sonra, henüz çocuğu olmayan Papaz Vautier'nin terk edilmiş ya da yetim olan bu kızı aldığını ve kısa süre içinde Martinique'i terk ettikten sonra, Bucolin ailesinin yıllardır yaşadığı Havre'a getirdiğini anlatmıştı. Vautier ve Bucolinler sık sık görüşüyorlardı. Dayım o zamanlar başka bir ülkede bir bankada görevliymiş. Bundan üç yıl sonra ailesinin yanına dönüp küçük Lucile'i görünce hemen âşık olmuş, anne babasının ve annemin hayal kırıklığına rağmen evlenme teklif etmiş. Lucile o sırada on altı yaşındaymış. Bu arada Madam Vautier'nin iki çocuğu olmuş ve gündün güne garip bir şekilde belirginleşen bu evlatlık, ablanın çocuklarını etkilemesinden endişe duymaya başlamış. Zaten maddi durumları da kötüleşmiş... Annem Vautierlerin, abisinin teklifini neden bu kadar sevinçle karşıladıklarını açıklamak için anlattı bunları. Öyle sanıyorum ki genç Lucile aşırı derecede canlarını sıkıyordu. Havre insanını bu kadar çekici bir çocuğun nasıl karşılandığını kolayca tahmin edecek kadar iyi tanıyorum. Sonradan tanıyıp tatlı, ölçülü ve aynı zamanda

saf bulduğum Papaz Vautier, entrika karşısında savunmasız, kötülüğe karşı tamamen silahsız bu harika adam, umutsuz bir durumda olmalıydı. Madam Vautier'ye gelince hemen hemen benimle yaşıt, daha sonra arkadaş olacağım dördüncü çocuğunun doğumunu yaparken ölmüştü...

Lucile Bucolin hayatımızda çok az yer alıyordu. Yanımıza yalnızca öğle yemeğini yemek için inerdi. Sonra hemen sofaya ya da bir hamağa uzanır, akşama kadar orada yayılır, ancak bitkin bir hâlde yeniden kalkardı. Bazen, tamamen mat altında bir ıslaklığı kurulamak istermiş gibi bir mendil taşırdı. Çiçekten çok meyve kokusuna benzeyen, kokusuna ve zarıflığına hayran olduğum bir mendildi bu. Bazen kemerinden, çeşitli başka nesnelerle birlikte saatinin zincirinde asılı duran kaygan gümmüş kapaklı küçük aynasını çıkartır, bir parmağıyla dudağına dokunarak kendine bakar, biraz tükürükle gözlerinin kenarını ıslatırdı. Genellikle elinde bir kitap, neredeyse her zaman kapalı duran bir kitap olurdu. Kitabın içinde hayvan kabuğundan yapılmış bir ayaç bulunurdu. Ona yaklaştığınızda sizi görmek için bile olsa gözlerini rüyasından ayırmazdı. Genellikle, ya yorgun ya da dikkatsiz elinden, sofanın kenarından, eteğinin bir pilisinden ya ayna, ya kitap, ya birkaç çiçek ya da ayaç düşerdi. Bir gün kitabı yerden kaldırırken –bu bir çocuğun anısıdır–, bunun bir şiir kitabı olduğunu görünce kızarmıştım.

Akşam yemekten sonra, Lucile Bucolin aile masamıza yaklaşmaz, piyanonun başına geçip Chopin'in ağır mazurkalarını çalardı. Bazen bir ölçüyü bozar, bir akorda takılıp kalırdı...

Yengemin yanında kendimi çok tedirgin hissediyordum. Hayranlık ve korkuyla karışık sıkıntı veren bir duyguydu bu. Belli belirsiz bir içgüdü beni ona karşı uyarıyordu. Ayrıca annemi ve

Bayan Ashburton'ı aşağıladığını hissediyordum. Bayan Ashburton ondan korkuyor, annemse onu hiç sevmiyordu.

Lucile, hâlâ size karşı kin duymuyor olmayı, onca kötülük yaptığınızı bir an olsun unutmayı isterdim... En azından sizden kızgınlıkla bahsetmemeyi deneyeceğim.

O yaz bir gün, -belki de sonraki yazdır, çünkü hep aynı olan bu dekorun içinde, üst üste konmuş hatıralarım bazen birbirine karışabiliyor- bir kitap aramak için salona girmiştim. Yengem oradaydı. Hemen çıkacaktım. Her zaman beni görmemiş gibi yapan yengem, bu defa bana seslendi:

“Neden bu kadar çabuk gidiyorsun? Jerome! Yoksa seni korkutuyor muyum?”

Kalbim hızla çarparak ona doğru yaklaştım. Öyle gerektiği için gülümseyip, elimi uzattım. Bir eliyle elimi tutarken diğeriyle yanağımı okşuyordu.

“Annen seni ne kadar kötü giydiriyor, zavallı çocuk.” dedi.

O zaman üzerimde geniş yakalı bir gemici gömleği vardı. Yengem gömleğimin yakasıyla oynamaya başladı.

“Gemici yakalarının çok daha fazla açık olması gerekir. ” dedi gömleğin bir düğmesini açarken. “Bak bakalım böyle daha iyi değil misin?”

Sonra yüzümü yüzüne doğru çekti, çıplak kolunu boynuma doladı, elini yarı açık gömleğimden içeri soktu. Gülererek gıdıklanıp gıdıklanmadığımı sordu ve aşağıya doğru indi... Öyle